

POSUDEK OPONENTA
na disertační práci JUDr. Heleny Opatové
„ÚPRAVA EXTRADIČNÍHO ŘÍZENÍ V MEZINÁRODNÍM PRÁVU“

1. *Vztah názvu, tématu a předmětu*

Název disertační práce je ohraničený, rozhodně není bezbřehého druhu. Zdá se, že zbytečným výrazem je ten první. Jakékoliv právo, jakákoli nekognitivní norma má regulační funkci. I bez tohoto výrazu by název zůstal stejně nosný. Až následující výrazy jsou pro předmět práce určující. Druhý a třetí výraz upozorňují, že předmětem disertace je zkoumání extradičního řízení, jež se uskutečňuje mezi dožádaným a dožadujícím státem.

Na formální postup poukazuje M. Ch. Bassiouni (s. 7) v doktrinární, deskriptivní definici, jež používá sestavu ustálených právních pojmů jako „trestní stíhání“, „mezinárodní smlouva“ aj. Definice určuje jak účel extradice, tak její (mezinárodně)právní, bezsmluvní, ba i zdvořilostní základ. Definice vystihuje podstatný znak, že se jedná o formální postup, jehož účelem je vydat dožádanou osobu k trestnímu stíhání nebo výkonu trestu z jednoho do druhého státu. Stupeň formalizace extradičního řízení obvykle závisí na dohodě zainteresovaných států, tj. na určeném právním základu.

Helena Opatová upozorňuje na banální skutečnost, že právní pojem může být vyjádřen řadou doktrinárních, legislativních i smluvních definic. Dovolává se starší i novější doktrinární definice, jež se objevují v československé či české odborné literatuře. Starší definice označují extradici za akt. I novější definice ztotožňuje extradici s aktem právní pomoci horizontální povahy. To je spíše singulární, materiální pojmání extradice, namísto potvrzení jejího procedurálního, ale i plurálního charakteru. Přičemž formální postup se zpravidla člení na fáze, jež jsou tvořeny jednotlivými opatřeními dožadujícího resp. dožádaného státu. K tématu práce se jednoznačně přimyká Bassiouniho konceptuální vymezení. Je vpravdě pro téma, předmět i obsah práce predeterminující.

Výraz „řízení“ delimituje předmět disertační práce. Extradiční právo se obvykle dělí na materiální (hmotněprávní) a formální (procesní) právo. Druhá normativní část není v nauce mezinárodního práva tak traktována jako část první. Autorčino soustředění na aspekty formálního extradičního práva je nejen účelnou racionální volbou, ale i pragmatické rozhodnutí učiněné ku prospěchu rozvoje nauky mezinárodního práva, a to nejen její národní odnože.

Poslední část názvu odkazuje na mezinárodní právo, jež upravuje mezistátní extradici a nikterak vnitrostátní extradici, jež spočívá na národním právním předpisu (ať ústavní či zákonný). Autorka upírá důkladný zájem na četné dvoustranné a zejména na mnohostranné extradiční smlouvy. Zkoumá soubor obsahově rozptýlených partikulárních smluv. Otázky spojené s aplikací mezinárodní zdvořilosti (*comity*) odsunuje doktorandka do ústraní. Není jasné, jak se zdvořilost v extradičním řízení uplatňuje a je-li její normativní obsah jistý a určitý.

Téma disertační práce, její základní myšlenka, je původní. Autorka ho objektivizuje na s. 3 pozitivním i negativním způsobem. V pozitivním smyslu se cíle disertační práce rozvíjejí. Na s. 3 Helena Opatová píše, že cílem práce je přinést přehlednou studii formálních aspektů extradice, jimž není věnována dostatečná pozornost. První věta synopse (s. 171) stanoví za cíl komplexní analýzu různých formálních aspektů extradičního práva. Autorka na tomto místě poukazuje na celost výsledku jejího bádání, a to spíše ve smyslu vystižení procedurálních aktů, než ve vztahu k otevřené soustavě smluv o vydávání.

2. Vztah metod

Uvažování o vědeckých metodách ve vztahu k předmětu disertační práce lze považovat za stěžejní odpověď na otázku, jakým způsobem (jak) postupovat ve vztahu k předmětu práce (co). Samostatná metodologická část v disertační práci chybí. Pouze na s. 5 doktorandka vypočítává určité metody. Autorka bezpochyby používá rozdílné metody vědecké práce jako popis, analýzu, dedukci a méně indukci. Avšak popis může být empirický i ryze teoretický. Doktorandka zapojuje oba druhy popisu do zpracování tématu. Analýza, její dekompoziční pojetí, naproti tomu může být pojmová, funkční, komparativní, systematická (kontextuální) či třeba teleologická. Z řady druhů analýzy autorka používá jen některé.

První věcný oddíl (kapitola II.) sestává ze tří částí: pojmové, dějinné a formální (prameny). V první kapitole není prvoplánově využita pojmová analýza, ač by měla být důsledně aplikována. Pojmová analýza by napomohla otevřít i strukturovat předmět disertace. V této části byl možná opomenut rozbor průhledného právního pojmu „jurisdikce“ a vysvětlen jeho konceptuální vztah k extradici.

Druhá kapitola předkládá soubor historických faktů, jejíž některé pasáže přinášejí místy opojné poznatky. Když autorka krátce na s. 18 pracuje s textem knihy *De iure belli ac pacis* (DIB – překlad do angličtiny)¹, zapomíná na právní hermeneutiku, na porozumění, jež rozboru předchází.

Grotius uvažoval o právu duálně, když rozlišoval mezi *ius naturale*, *ius voluntarium divinum*, *ius civile* a *ius gentium*. Ve III. a IV. podkapitole (kapitola 21) DIB se Grotius dovolává jak přirozeného práva, tak božího práva. Přirozené právo bylo univerzální, kdežto boží právo pouze partikulární. To je velmi podstatné ve vztahu k extradici (*dedere*). Když Židé požadovali vydání Samsona, jednali podle náboženských norem. Něco jiného je aplikace přirozenoprávních norem (pocházejících z rozumu) o vydávání nebo norem jsoucích tehdy součástí univerzálního *ius gentium*.

Třetí kapitola zkoumá formální prvky extradice před zahájením extradičního řízení. Kategorie formy a obsahu ovšem nejsou v právu nejjistějšími dělicími hledisky. Heleně Opatové se při rozpracování některých aspektů stává, že přechází od formální stránky k obsahu, a to nejen u formy extradiční žádosti. Je to zcela pochopitelné, vždyť vnitřní forma uspořádává vlastní normativní náplň. To se též projevuje v podrobném rozpracování požadavků stanovených jednotlivými státy na extradiční podklady.

Tam autorka nepoužívá jednoznačné objektivní hledisko pro výběr států (s. 113). Volí státy převážně anglosaského systému (USA, Kanada, Austrálie, Nový Zéland), což se jeví v juristickém nazření jako zajímavější a asi praktičtější. Rozebírá procesní požadavky, jež kladou například na extradici Izrael nebo Spojené arabské emiráty. Její dekompoziční postup je analýzou založenou na rozdílu neboli na prvotním sledování difference. Méně se prosazuje analýza opřená o shodu, jakož i postup analyticko-syntetický.

Co se týče praktického popisu úlohy mezinárodních organizací, v podkapitole přehledově hodnotné, schází tam důsledné použití funkční analýzy. Činnost mezinárodních organizací je od 20. let minulého století převážně podrobena funkčnímu rozboru. Tento metodologický přístup dodnes přetrvává a stále přináší plodné poznatky.

¹ Kniha byla přeložena nejprve do francouzštiny.

Poslední věcná kapitola se zaměřuje na formální aspekty v průběhu a na konci extradičního řízení. Z hlediska metodologického se jeden oddíl vymyká převažujícímu rozboru opřenému o diferenci. Část nazvaná „*aut dedere aut judicare*“ je zpracována analyticko-syntetickou metodou (s. 145 -146). Komise pro mezinárodní právo klasifikovala mezinárodní smlouvy podle subjektivního modu normativnosti. Povinnost stíhat nastupuje tehdy, když smluvní strana nevyhoví žádosti o vydání. Zatímco u jiných smluv nastává povinnost stíhat od okamžiku, kdy je ověřen pobyt osoby na území smluvní strany. Stát, který obdrží extradiční žádost, vykonává alternativní volbu. Buď zahájí stíhání ve shodě se zásadou teritoriality, nebo vydá osobu dožadujícímu státu.

3. *Vztah extradice a uznání*

Autorka se v obecné části disertace zabývá otázkami uznání státu. Úvodem druhého odstavce na s. 11 píše v souladu s deklaratorní teorií uznání, že „na existence státu jako subjektu mezinárodního práva nemá žádný vliv jeho uznání jinými státy, neboť subjektem mezinárodního práva se stát stává již ve chvíli, kdy začne vykazovat znaky suverénního státu...“. Proces nabytí státnosti je objektivní skutečností. Státnost není podmaněna vůli jiných subjektů. Následně Helena Opatová tvrdí, že uznání je právním aktem, na jehož základě již existující státy uznávají nově vzniklý útvar za suverénní stát.

Podle deklaratorní teorie je akt uznání politickým jednáním: veřejným politickým aktem. Uznání je diskreční, možná až anarchické povahy. Spadá do sféry politické volnosti. Jak prohlásil v roce 1929 Německo-polský smíšený rozhodčí tribunál ve věci „*Deutsch Continental Gas Gesellschaft*“: „...*the recognition of a State is not constitutive but merely declaratory*“. Účinky uznání jsou ryze deklaratorní. Státnost existuje nezávisle na rozhodnutí jiného státu. Jinou otázkou je zpětvzetí uznání jako politického aktu a jeho vliv na již běžící extradiční řízení.

4. *Závěry*

a) Disertační práce je rozměrným odborným dílem, které poskytuje cenný přehled praktických (mnohdy technických), ale i teoretických poznatků o formálních aspektech extradičního řízení v mezinárodním právu.

b) Práce se zaměřuje na zkoumání mezinárodněprávního základu extradice, tj. dvoustranných i hlavních mnohostranných extradičních smluv (Evropská úmluva o vydávání nebo Meziamerická úmluva o vydávání aj.). Obsah disertačního spisu se především soustředí na diferenční analýzu více než 160 smluvních instrumentů, mezi nimiž převládá divergence. K analýze doktorandka hojně využívá judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, Meziamerického soudu pro lidská práva nebo Mezinárodního soudního dvora aj. S mezinárodními smlouvami doktorandka důsledně nakládá jako s „živými“ instrumenty.

c) V autorčině přístupu ke zpracování předmětu zkoumání převažuje pragmatismus. Helena Opatová ze smluvní praxe vychází a k ní se navrácí. Koneckonců se nyní podílí na přípravě komentáře k zákonu č. 104/3013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci, který se nachází už ve fázi korektur. Jeho obsah není dnes znám a nelze proto určit jeho vztah k disertační práci.

Práci doporučuji k obhajobě před příslušnou komisí pro obhajobu disertační práce.